

**Finansdepartement
Postboks 8008 Dep**

0030 OSLO

Sendt pr. e-post til: postmottak@fin.dep.no

Deres ref.
12/185 KSJ

Vår ref.
Sak nr: 12/262-3
Saksbehandler: Morten Grandal
Dir.tlf: 466 28 001

Dato:
24.04.2012

Høringsuttalelse - Fripoliser og kapitalkrav (utredning nr. 25 fra Banklovkommissjonen)

1. Innledning

Jeg viser til Finansdepartementets høringsbrev av 26. januar 2012 angående NOU 2012:3 Fripoliser og kapitalkrav (utredning nr. 25 fra Banklovkommissjonen). Høringsfristen er 25. april 2012.

Utredningen inneholder forslag til enkelte endringer i foretakspensjonslovens regler om fripoliser. Forslagene har til formål å redusere omfanget av antall tradisjonelle fripoliser.

Det er som kjent Finanstilsynet som fører tilsyn med foretakspensjonsordninger, jf. foretakspensjonsloven § 2-7, mens Forbrukerombudet fører tilsyn med at de næringsdrivende markedsføring og avtalevilkår ikke er i strid med markedsføringsloven. Tilsynet etter markedsføringsloven er bransjenøytralt, og supplerer annen lovgivning, herunder finanslovgivningen. Jeg vil her kun kommentere forslaget om investeringsvalg for fripoliser. Jeg har ingen kompetanse å gi innspill på *hvorvidt* man bør innføre et nytt regime med investeringsvalg, men det er et vesentlig poeng fra mitt ståsted er at dersom endringene gjennomføres, stiller det særlige krav til opplysningsplikt og rådgivning i avtaleprosessen.

En fripolise kan enkelt defineres som de pensjonsrettigheter en arbeidstaker har opptjent i arbeidsgivers pensjonsordning. Dagens fripoliser etter foretakspensjonsloven har en rentegaranti på ca. 3-4 % pr. år. Etter forslaget skal fripoliseinnehaveren altså kunne avtale at fripolisen skal forvaltes som en investeringsportefølje. Dette medfører at rentegarantien bortfaller, og at fripoliseinnehaveren bærer risikoen for at verdien av porteføljen eventuelt blir redusert. En redusert alderspensjon vil naturligvis kunne få store konsekvenser for forbrukerne, og det er da svært viktig at pensjonsinnretningens opplysningsplikt og rådgivning i avtaleprosessen er tilstrekkelig gode.

Jeg vil nedenfor i pkt. 2 knytte noen kommentarer til selve forslaget, før jeg i pkt. 3 kommenterer forslagets regler om opplysningsplikt og rådgivning.

2. Kort om forslaget om investeringsvalg for fripoliser

2.1 Formålet med forslaget

Forslaget om investeringsvalg synes hovedsakelig å være begrunnet i hensynet til å redusere pensjonsinnretningenes kapitalkrav, se s. 8. På s. 57 om "Økonomiske og administrative konsekvenser" heter det at:

"Det er knyttet rentegaranti til vanlige fripoliser. I et lavrenteregime representerer denne rentegarantien en betydelig risikoeksponering for pensjonsinnretningene.

...

Hovedformålet med lovforslagene er å oppnå en viss reduksjon i antallet vanlige fripoliser. Reduksjonen vil kunne oppnås ved at en del kunder vil ønske fripolise med investeringsvalg i stedet for vanlig fripolise med kontraktfastsatte ytelser."

På s. 38 heter det:

"Hovedbegrunnelsen for forslaget er at pensjonsinnretningens avkastningsrisiko og kapitalkrav vil bli redusert i den utstrekning fripoliseinnehavere gjør bruk av adgang til å få utstedt fripolise med egen investeringsportefølje eller til å få endret eksisterende fripoliser på tilsvarende måte."

Samtidig er det også vist til at en del fripoliseinnehavere ventes å etterspørre investeringsvalg (på s. 38), og at investeringsvalg vil være et gode for arbeidstakerne (s. 57). På s. 57 heter det:

"For arbeidstakere vil adgangen til fripolise med investeringsvalg representere en utvidelse av produktspekteret og en mulighet som ikke foreligger i dag. Avhengig av resultatene av forvaltningen av investeringsporteføljen, kan investeringsvalget over tid gi høyere avkastning og alderspensjonsytelser enn en fripolise uten investeringsvalg, men det vil først i ettertid være mulig å konstatere om den enkelte arbeidstaker har tjent eller tapt på investeringsvalget. Siden arbeidstakeren gjennom forslaget er gitt en ny mulighet, må dette forslaget anses som et gode for arbeidstakeren. En forutsetning for en slik bedømmelse er naturligvis at pensjonsinnretningen oppfyller sine opplysnings- og rådgivningsplikter som følger av forslaget."

2.2 Forslaget om investeringsvalg

Forslaget om investeringsvalg for fripoliser er oppsummert som følger i Sammendraget (på s. 7 og 8):

"Banklovkommisjonen foreslår at fripoliseinnehaveren i forbindelse med at fripolise utstedes eller senere, kan avtale at pensjonsinnretningen skal forvalte fripolisen med investeringsvalg. Dette tiltaket er ment å omfatte både nyutstedte fripoliser og fripoliser som er utstedt før eventuelle endringer i regelverket settes i verk.

En slik forvaltningsordning vil i utgangspunktet medføre at pensjonsinnretningens rentegaranti for alderspensjonsrettighetene opphører og vil redusere pensjonsinnretningens kapitalkrav vesentlig. Årlig alderspensjon vil da ikke være definert til et bestemt beløp, men vil beregnes med utgangspunkt i investeringsporteføljens verdi på uttakstidspunktet. Etter overgang til fripolise med investeringsvalg vil det således være fripoliseinnehaveren som vil bære risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert. På den annen side vil investeringsvalget gi fripoliseinnehaveren muligheten til å øke verdien av fripolisen i forhold til hva som ville ha blitt resultatet om forvaltningen knyttet til vanlige fripoliser ble videreført.

Midler tilordnet uføre- og etterlatteytelser etter foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7 omfattes ikke av investeringsvalget. Disse ytelser skal videreføres uten endring og med samme sikring som om fripoliseinnehaveren ikke hadde valgt investeringsvalg for midler tilknyttet alderspensjon.

Før arbeidstakeren inngår avtale om fripolise med investeringsvalg, er det viktig at pensjonsinnretningen forklarer hvilke konsekvenser valget har. For å ivareta dette behovet, foreslår kommisjonen derfor i lovutkastet regler om opplysningsplikt og rådgivning." [Min understrekning]

Forslaget lyder følgende (første og annet ledd):

§ 4-7a. Fripolise med investeringsvalg

(1) Ved utstedelse av fripolise kan fripoliseinnehaveren og pensjonsinnretningen avtale at midler tilsvarende premiereserve knyttet til alderspensjon med tilhørende tilleggsavsetninger og administrasjonsreserve etter fripolisen, skal forvaltes som egen investeringsportefølje tilordnet den fripolise som utstedes. Avtalen skal angi hvordan porteføljen skal sammensettes og hvilken adgang fripoliseinnehaveren skal ha til å endre sammensetningen.

(2) Fripolisekontoen skal tilordnes avkastningen av investeringsporteføljen. Fripoliseinnehaveren bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er fastsatt i avtale med pensjonsinnretningen.

Når det gjelder hvordan porteføljen skal settes sammen, heter det i merknaden blant annet at:

"I praksis antas det at pensjonsinnretningene vil gi vanlige kunder valg mellom porteføljer med henholdsvis lav, middels og høy risiko."

3. Kravene til opplysningsplikt og rådgivning

Forslaget om investeringsvalg innebærer så vidt jeg kan se at de som nå har fripolise vil få tilbud om investeringsvalg, men de kan også velge å beholde nåværende løsning med rentegaranti. Fremtidige fripoliseinnehavere kan velge rentegaranti eller investeringsvalg.

Det å gå bort fra rentegaranti medfører at risikoen for fripoliseinnehaveren øker. Alderspensjon utgjør en viktig økonomisk verdi for den enkelte forbruker, og det er da svært viktig at pensjonsinstitusjonene har en klar plikt til å gi god rådgivning til sine kunder før det inngås avtale om investeringsportefølje. Det er strenge krav til rådgivning på andre sammenlignbare områder, f. eks. i verdipapirhandelloven, som implementerer Mifid-direktivet, og i finansavtaleloven kap. 3 om kredittavtaler (som jeg fører tilsyn med). Det er etter mitt syn naturlig å se hen til hvilke rådgivningskrav som stilles på sammenlignbare områder. Når det gjelder finansavtaleloven kap. 3 og lovreguleringer på kredittområde, nevner jeg her:

- opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtale (fil. § 46)
- opplysningsplikt forut for avtaleinngåelse (SEF-skjema) (fil § 46a)
- plikt til å gi fyllestgjørende forklaringer (fil. § 46c), og
- frarådingsplikt (fil. § 47).

Jeg nevner her at fyllestgjørende forklaring etter § 46c skal gis forbrukeren før avtale inngås, slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtalen passer til hans eller hennes behov og finansielle situasjon.

Når det gjelder Mifid-direktivet, nevner jeg her:

- at relevante opplysninger skal gis en i en forståelig form slik at kunden i rimelig grad er i stand til å forstå arten av og risikoen knyttet til investeringstjenesten, og være i stand til å fatte en informert investeringsbeslutning (vphl. § 10-11 (2))
- kravet til egnethetstest/hensiktsmessighetstest (vphl. § 10-11 (4) og (5))

Mifid-direktivet er ikke nevnt i forslaget, og jeg antar at det er fordi dette ikke er direkte relevant for foretakspensjon. Men det vil likevel etter mitt syn være mange av de samme hensyn som kommer inn, fordi forbrukerne skal foreta et investeringsvalg. Forbrukerne bør derfor gis en noe tilsvarende beskyttelse.

I forslaget er det gitt følgende regler om opplysningsplikt og rådgivning (s. 66):

"§ 4-7a. Fripolise med investeringsvalg

(5) Før det inngås avtale om utstedelse av fripolise tilordnet egen investeringsportefølje, skal pensjonsinstitusjonen skriftlig underrette fripoliseinnehaveren om at investeringsporteføljen tilordnet fripolisen vil bli forvaltet for dennes regning og risiko, og at pensjonsytelsene bestemmes ut fra porteføljeverdien ved uttak av pensjon, samt at pensjonsinstitusjonens ansvar for avkastningsresultatet og verdiutviklingen over tid bortfaller med mindre annet er avtalt. Det skal opplyses skriftlig om at pensjonsinstitusjonen vil ha rett til vederlag for forvaltningen av fripolisen og utøvelse av rett til å endre investeringsporteføljen.

(6) Før det inngås avtale om utstedelse av fripolise tilordnet egen investeringsportefølje, skal pensjonsinretningen i alle tilfelle gi fripoliseinnehaveren råd om sammensetningen av investeringsporteføljen tilpasset blant annet gjenstående tid til uttak av alderspensjon og størrelsen av midlene knyttet til fripolisen. Pensjonsinretningen skal gi råd om risikoreduserende tiltak når fripoliseinnehaveren har nådd en alder med få år igjen til uttak av pensjon. En skriftlig sammenfatning av rådene som pensjonsinretningen gir etter leddet her skal sendes fripoliseinnehaveren.”

Det er positivt at forslaget har særlige regler om opplysnings- og rådgivningsplikt, men forslaget går imidlertid etter mitt syn ikke tilstrekkelig langt. Det bør derfor vurderes å innta en plikt for pensjonsinretningen til å kartlegge fripoliseinnehaverens behov og ønske om risiko før avtale inngås, slik at fripoliseinnehaveren settes i stand til å fatte en informert investeringsbeslutning. Videre bør det vurderes å innføres en plikt til å gi fyllestgjørende forklaring al av fil. § 46c. I tillegg bør det vurderes å innføres en frarådingsplikt al av fil. § 47.

Med vennlig hilsen

Gry Nergård
forbrukerombud